

ИСАБЕЛ АЛИЕНДЕ ДВЕ ДУМИ

Превод от испански: Самул Франсес, 1996

chitanka.info

Името ѝ било Белиса Крепускуларио^[1], но не според кръщелното свидетелство или заради хрумване на майка ѝ, а защото самата тя го търсила, докато го открие и се облече с него. Занимавала се с продажба на думи. Обхождала страната, от най-студените високопланински краища до горещите брегове, намирала си местенце по панаири и пазари и забивала четири пръта, върху които опъвала ленено платнище, за да я пази от слънцето и дъжда, докато обслужва клиентите си. Не било необходимо да рекламира стоката си, защото от толкова обикаляне насам и натам всички я познавали. Някои дори я очаквали от предишната година и когато се появявала в селището с вързоп под мишница, се нареждали на опашка пред сергията ѝ. Продавала по-точно определени цени. За пет сентавос^[2] предлагала стихове наизуст, за седем подобрявала качеството на сънищата, за девет пишела любовни писма, за дванайсет измисляла обиди за непримирими врагове. Продавала и приказки, но не такива, които са плод на фантазията, а дълги истински истории, които рецитирала гладко, без да пропусне нищо. Тъй разнасяла новините от едно селище в друго. Хората ѝ плащали, за да добави един-два реда: роди се дете, еди-кой си умря, децата ни се ожениха, реколтата изгоря. Навсякъде, щом започнела да говори, около нея се скупчвали слушатели — и така научавали за живота на другите, за далечни роднини или подробности около Гражданската война. Който купел нещо за петдесет сентавос, получавал от нея като подарък една тайна думичка против меланхолия. Разбира се, тя не била еднаква за всички, защото това би представлявало колективна измама. Всеки се сдобивал със своята думичка, уверен, че никой друг на този свят, та и вън от него, не я използва със същата цел.

Белиса Крепускуларио се била родила в бедно семейство, толкова бедно, че не притежавало дори имена, за да назове децата си. Пръкнала се на бял свят и израснала в най-неприветливия край, където понякога дъждовете се превръщат в порои и отнасят със себе си всичко, а други години от небето не пада нито капка, слънцето расте, расте, докато заеме целия хоризонт, и светът се превръща в пустиня. До дванайсетия си рожден ден нямала други занимания или добродетели, освен да се бори с глада и с вековната тегоба. По време на една от безкрайните суши погребала четирима по-малки братя и сестри и като разсъдила, че иде и нейният ред, решила да тръгне през

равнината по посока на морето, та дано по пътя да надхитри смъртта. Земята била ерозираща, прорязана от дълбоки пукнатини и осеяна с камъни, с вкаменели останки от дървета и бодливи храсти и с животински скелети, избелени от жегата. От време на време срещала семейства, които като нея вървели на юг, към миража на водата. Някои, понесли със себе си и имущество на рамо или в количка, едва имали сили да движат собствените си кости, та скоро се виждали принудени да изоставят своя товар. Влачели се едва-едва, кожата им станала като на гущер, а блясъкът на слънцето изгарял очите им. Белиса ги поздравявала с кимане, без да се спира, защото не можела да прахосва сили в прояви на съчувствие. Мнозина грохнали по пътя, ала тя била толкова упорита, че успяла да прекоси ада и най-сетне стигнала до първите изворчета — тънки, почти незабележими водни нишки, които подхранвали околоръст рахитична растителност, но по-нататък се превръщали в ручей и потоци.

Белиса Крепускуларио спасила живота си и същевременно случайно открила азбуката. Като пристигнала в едно село недалеч от морския бряг, вятърът запратил и положил върху нозете ѝ лист от вестник. Тя вдигнала жълтата крехка хартия и дълго се взирала в нея, без да проумее за какво служи, докато любопитството ѝ взело връх над плахостта. Приближила се до един човек, който миел коня си в същата мътна локва, където била утолила жаждата си.

— Какво е това? — попитала.

— Спортната страница на вестника — отвърнал човекът, без да прояви изненада от нейното невежество.

Девојката останала поразена от отговора, но не искала да изглежда нахална, затова се ограничила само с въпроса какво означават дракулките върху хартията, които ѝ приличали на краченца на муха.

— Това са думи, момиче. Тук се казва, че Фулхенсио Барба е нокаутирал Тиснао Негъра в третия рунд.

Този ден Белиса Крепускуларио научила, че думите бродят свободни, без господар — и всеки що-годе съобразителен човек може да ги подчини, за да търгува с тях. Обмислила положението си и стигнала до извода, че освен да проституира или да се наеме като слугиня в кухнята на някой богаташ, не ѝ оставал голям избор на работа. Да продава думи, ѝ се сторило един почтен изход. От този

момент прегърнала новата си професия и никога не проявила интерес към друга. В началото предлагала стоката си, без дори да подозира, че думите могат да се пишат не само по вестниците. Щом разбрала това, пресметнала неограничените възможности на своя занаят, заплатила двајсет песос от спестяванията си на един свещеник, за да я научи на четмо и писмо, а с трите, които ѝ останали, си купила речник. Прочела го от кора до кора и го изхвърлила в морето, защото нямала намерение да лъже клиентите си с консервирани думи.

Няколко години по-късно, една августовска утрин, Белиса Крепускуларио седяла под платнения си навес наред площада на едно селище и продавала съдебни аргументи на старец, който от седемнайсет години молел за пенсия. Денят бил пазарен и околоръст царяло шумно оживление. Ненадейно прозвучали викове и тропот на коне. Тя вдигнала очи от текста и видяла най-напред облак прах, а веднага след това — група конници, които нахлули сред тържището. Били хората на Полковника, водени от Мулата — един великан, известен в цялата околност с бързината на ножа си и с верността си към главатаря. Животът и на Полковника, и на Мулата бил преминал по пътищата на Гражданската война и имената им се свързвали непоправимо с разрухата и злочестините. Обгърнати с грохот и окъпани в пот, бойците влезли в селището подобно стадо в лудешки бяг, всявайки ужас като пред ураган. Разлетели се кокошки, кучетата се изпокрили, жените с децата се разбягали и на площада не останала друга жива душа, освен Белиса Крепускуларио. Тя никога по-рано не била виждала Мулата и затова се учудила, щом той се обърнал към нея.

— Тебе търся — извикал, като я посочил с навития си камшик.

И преди да го е доизрекъл, двама мъже скочили върху младата жена, събаряйки навеса и счупвайки мастилницата ѝ, вързали ръцете и нозете ѝ и я проснали напрако, подобно моряшки денк, върху задницата на коня на Мулата. После отпрашили в галоп по посока на хълмовете.

След дълги часове, когато Белиса Крепускуларио вече се виждала на прага на смъртта, а сърцето ѝ аха-аха да се пръсне от друсането, тя усетила, че спират и четири яки ръце я положили на земята. Опитала да се изправи и да вдигне с достойнство глава, но

силите ѝ изневерили, рухнала с въздишка и изгубила съзнание. Дошла на себе си няколко часа по-късно, с нощния шепот в полето, ала не успяла да долови тези звуци, защото едва отворила очи, и срещнала нетърпеливия поглед на Мулата, коленичил до нея.

— Жено, събуди се най-сетне! — казал той и ѝ подал манерката си, та с глътка ракия, примесена с барут, окончателно да се съвземе.

Поискала да узнае поради каква причина е трябвало да изтърпи толкова мъки и той пояснил, че Полковника се нуждае от услугите ѝ. Позволил ѝ да изплакне лицето си и без да губи повече време, я отвел в единия край на лагера, където страшилището на страната почивало в хамак, окачен между две дървета. Не могла да види лицето му, скрито в трепкащата сянка на листата и в неизличимата сянка на толкова години живот на бандит, но си помислила, че сигурно изглежда ужасно, щом огромният му помощник се приближава до него с такова страхопочитание. Останала изненадана от гласа му, мек и мелодичен като на учител.

— Ти ли продаваш думи? — попитал той.

— На вашите услуги — промърморила тя, взирайки се в полуздрача, за да го различи по-добре.

Полковника се изправил на крака и факелът в ръцете на Мулата осветил лицето му. Жената видяла неговата тъмна кожа и жестоките му очи на пума и веднага разбрала, че се намира пред най-самотния човек на света.

— Искам да стана президент — казал той.

Бил се уморил да броди из тази прокълната земя в безполезни войни и поражения, които никое хитруване не би могло да превърне в победи. Вече толкова години спял под открито небе, хапан от комари и принуден да се храни с месо от игуани и супи от змия, но подобни дребни неудобства не биха представлявали достатъчен повод да промени съдбата си. Онова, което истински го дразнело, бил ужасът в очите на другите. Желаел да влиза в населените места през триумфални арки, сред пъстри знамена и цветя, да бъде възхваляван и даряван с пресни яйца и с току-що опечен хляб. Омръзнало му да се уверява непрестанно как по пътя му хората се разбягват, как жени помятат от страх, а децата треперят, затова решил да стане президент. Мулатът му бил предложил да се насочат към столицата, да нахлуят в галоп в президентския дворец и да завземат властта, както били

завоювали толкова неща, без да искат разрешение, но Полковника не преследвал целта да се превърне в поредния тиранин — такива вече имали достатъчно, още повече че по този начин не би се сдобил с обичта на хората. Намерението му било да спечели поста посредством народния глас на изборите през декември.

— За да стане това, трябва да говоря като кандидат. Можеш ли да ми продадеш думите за една реч? — попитал я Полковника.

Белиса Крепускуларио била приемала много поръчки, но ни една — подобна на тази. Така и не съумяла да откаже от страх, че Мулата ще ѝ забие един куршум между очите или, което би било още по-лошо, че Полковника ще се разплаче. Ведно с това обаче изпитала порив да му помогне, защото усетила топла тръпка по кожата си и силно желание да докосне този човек, да го погали с ръцете си, да го притисне в прегръдката си.

Цяла нощ и голяма част от другия ден Белиса Крепускуларио търсела в репертоара си подходящите думи за президентска реч, внимателно охранявана от Мулата, който не откъсвал поглед от нейните яки нозе на друмница и от гърдите ѝ на девица. Тя отхвърлила суровите и сухи думи, а също твърде тържествените, избледнелите от прекалена употреба, предлагащите неизпълними обещания, лъжовните и мъглявите и отбрала само слова, които действително могли да достигнат до разума на мъжете и до усета на жените. Като използвала познанията, закупени за двацет песос от свещеника, написала речта върху лист хартия, после направила знак на Мулата да махне въжето, с което я бил привързал през глезените за едно дърво. Отвели я за втори път при Полковника и тя отново почувствала трепетното желание от предишната среща. Подала му листа и зачакала, докато той се взирал в него, като го държал с върха на пръстите.

— Какво, по дяволите, пише тук? — попитал най-сетне.

— Не знаеш ли да четеш?

— Това, което знам, е да воювам — отвърнал той.

Тя прочела на висок глас речта. Прочела я три пъти, за да може клиентът ѝ да я запечати в паметта си. Когато привършила, видяла вълнението, изписано върху лицата на мъжете от отряда, които се били скупчили наоколо, за да я чуят. Забелязала също как блестят от въодушевление жълтите очи на Полковника, уверен, че с тези думи президентското кресло му е сигурно.

— Щом момчетата продължават да стоят с отворена уста, след като чува речта три пъти, значи това нещо върши работа, Полковник — одобрил Мулата.

— Колко ти дължа за труда, жено? — попитал водачът.

— Едно песо, Полковник.

— Не е скъпо — казал той и развързал торбата, която висяла на колана му, с остатъците от последната плячка.

— Имаш право и на безплатна добавка. Полагат ти се две тайни думи — рекла Белиса Крепускуларио.

— Това пък какво е?

И тя му обяснила, че за всеки петдесет сентавос, заплащани от клиента, подарявала по една дума за лично ползване. Водачът свил рамене, защото предложението не събудило у него никакъв интерес, но пък и не искал да се покаже неучтив към нея, след като му свършила толкова добра работа. Белиса се приближила, без да бърза, до коженото столче, на което бил седнал, и се навела, за да му предаде подаръка. Тогава мъжът усетил мириса на диво животно, който лъхал от тази жена, горещината като от пожар, излъчвана от бедрата ѝ, неустоимия допир на косите ѝ и дъха на мента, шепнещ в ухото му двете тайни думи, на които той имал право.

— Те са твои, Полковник — казала тя, отдръпвайки се. — Можеш да ги използваш колкото желаеш.

Мулата придружил Белиса, докато излезли на пътя, без да откъсва от нея умолителния си поглед на изгубено куче, но щом посегнал с ръка да я докосне, тя го възпряла с порой от измислени думи, които пресекли желанието му, защото си помислил, че съдържат неотменимо проклятие.

През септември, октомври и ноември Полковника произнесъл речта си толкова пъти, че би се изпепелила от употреба, ако не била сътворена от бляскави трайни думи. За да убеди избирателите да дадат своя глас за него, обходил страната във всички посоки — влизал в градовете с вид на победител и спирал и в най-затънтените селца, там, където само остатъци боклук напомняли за човешко присъствие. Докато говорел от някой подиум наред площада, Мулата и хората му раздавали бонбони и изписвали с позлата името му върху стените, но

никой не обръщал внимание на тези рекламни трикове, защото присъстващите били озарени от яснотата на неговите предложения и от поетичната проникновеност на аргументите му, чувствали се заразени от огромното му желание да поправи грешките на историята и за първи път в живота си се радвали. Щом привършела речта на Кандидата, бойците му стреляли с пистолети във въздуха и пускали ракети, а когато най-сетне се оттегляли, подир тях дни наред в атмосферата оставала да витае следа на надежда, като прекрасния спомен за комета. Скоро Полковника се превърнал в най-популярния политик. Било нещо нечувано — онзи човек, пръкнал се от Гражданската война, покрит с белези от рани, но говорещ като професор, чийто авторитет растял в цялата страна, трогвайки сърцето на родината. Печатът проявил интерес към него; отблизо и далеч идвали журналисти, за да го интервюират и да потвърдят думите му — и така се множил броят на неговите последователи и на неговите врагове.

— Добре вървим, Полковник — отбелязал Мулата, след като изминали дванайсет успешни седмици.

Но Кандидата не го чул. Както все по-често напоследък, той си повтарял своите две тайни думички. Произнасял ги, когато го размеквала носталгията, шепнел ги насън, носел ги със себе си, докато яздел, прехвърлял ги в мислите си, преди да произнесе прочутата си реч и с изненада се улавял, че им се наслаждава в моменти на разсеяност. И всеки път, щом двете думички му идвали наум, той извиквал образа на Белиса Крепускуларио, сетивата му се възбуждали от спомена за мириса на диво животно, за горещината като от пожар, за неустоимия допир и дъха на мента, докато започнал да се движи като сомнамбул и хората му разбрали, че преди да е достигнал до президентското кресло, животът му ще секне.

— Какво става с теб, Полковник? — питал неведнъж Мулата и най-сетне един ден водачът не издържал и му признал, че причината за неговото състояние са онези две думи, които се били забили в утробата му.

— Кажете ми ги и ще видим дали няма да загубят силата си — помолил верният му помощник.

— Няма да ти ги кажа, те са само мои — отвърнал Полковника.

Уморен да гледа как предводителят рухва като осъден на смърт, Мулата праметнал пушка на рамо и тръгнал да търси Белиса Крепускуларио. Проследил стъпките ѝ из цялата обширна страна, докато я открил под платнището на сергията ѝ в едно южно градче точно когато рецитирала броеницата на своите вести. Изправил се пред нея разкрячен и с насочено оръжие.

— Тръгвай с мен! — заповядал той.

Тя го очаквала. Прибрала мастилницата си, сгънала платнището, наметнала на раменете си шала и без да пророни дума, се покатирила върху задницата на коня му. През целия път не разменили нито жест, защото желанието, което Мулата изпитвал към Белиса, било преминало в гняв — и само страхът от нейния език го възпирал да не я съдере от бой с камшика. А и не бил склонен да сподели с нея, че Полковника се е чалнал и че магията, прошепната на ухото му, е постигнала онова, което не успели да сторят толкова години на битки. След три дни влезли в лагера и той веднага отвел своята пленница при Кандидата, пред цялата му войска.

— Доведох ти тази вещица, за да ѝ върнеш нейните думи, Полковник, а тя да ти върне мъжеството — казал, прицелил се с пушка в тила на жената.

Полковника и Белиса Крепускуларио дълго се гледали, сякаш се преценявали от разстояние. Тогава мъжете разбрали, че техният водач вече не ще може да се избави от магията на онези две дяволски думи. Защото всички видели как кръвожадните му очи на пума се укротили, щом тя направила крачка напред и хванала ръката му.

[1] От *crepusculo* (исп.) — полуздрач. — Б.пр. ↑

[2] *Сентаво* — стотна част от песо, парична единица с различна стойност в няколко латиноамерикански страни. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.